

Baudet de tweelingbroer van Wilders?

De categorisatie van het Forum voor Democratie

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Naam: Jelle Dijkstra

Studentnummer: s1702106

Begeleider: Dr. S. P. Otjes

Tweede lezer: Dr. T. P. Louwerse

Datum: 11 januari 2021

Woorden: 9133

Abstract

In maart 2017 kwam zowel de Partij voor de Vrijheid (PVV) als het Forum voor Democratie (FvD) in het Nederlandse parlement. Beide partijen zijn rechts-populistisch, iets wat niet vaak voorkomt in Europese parlementen. Bijna al deze partijen zijn gecategoriseerd als radicaal rechts-populistisch of neoliberal populistisch. De PVV van Wilders is gecategoriseerd als radicaal rechts-populistisch, maar voor het FvD ontbreekt een categorisatie. Dit onderzoek heeft daarom als doel om het FvD te categoriseren binnen het rechts-populisme. Het onderzoek richt zich op de theorie van het radicaal rechts-populisme en het neoliberal populisme. Aan de hand daarvan worden vijf criteria geformuleerd om het FvD te categoriseren. Hiervoor worden parlementaire documenten (amendementen, moties, vragen en wetsvoorstellen) en parlementaire stemmingen in de periode maart 2017 tot en met 2019 gebruikt. Daaruit blijkt dat het FvD voor vier van de vijf criteria binnen het radicaal rechts-populisme valt. Op één criteria is de partij meer neoliberal populistisch. Daarom wordt er geconcludeerd dat het FvD een radicaal rechts-populistische partij is.

Inleiding

In 2016 werd het Forum voor Democratie (FvD) als politieke partij opgericht door Thierry Baudet en Henk Otten. Twee jaar later haalde de partij twee zetels bij de Tweede Kamerverkiezingen. In het voorjaar van 2019 werd de partij zelfs de grootste in de Eerste Kamer met twaalf zetels. Dit was zeer opmerkelijk, omdat de groei van het FvD werd gerealiseerd naast de al bestaande Partij voor de Vrijheid (PVV). Het FvD is namelijk net als de PVV een rechts-populistische partij. Binnen het rechts-populisme zijn twee categorieën te onderscheiden: neoliberal populisme en radicaal rechts-populisme (Mudde, 2007a, p. 47). De PVV is gecategoriseerd als een radicaal rechts-populistische partij (Otjes & Louwense, 2019). Voor het FvD mist een dergelijke categorisatie. Dit onderzoek richt zich dan ook op de vraag: in welke categorie binnen de rechts-populistische partijfamilie past het FvD?

Het FvD is interessant, omdat het in korte tijd een grote partij is geworden. In twee jaar tijd (maart 2017 tot en met maart 2019) haalde de partij twee zetels in de Tweede Kamer en werd het de grootste in de Eerste Kamer. Politiek gezien heeft het FvD hierdoor de nodige invloed. Maar ook maatschappelijk is het FvD belangrijk. Het FvD is qua ledental de grootste partij: 43.716 leden (DNPP, 2020). In een korte tijd heeft de partij een groot aantal leden geworven in een tijd waarin ledenaantallen dalen en kiesgedrag volatiel is (Dekker et al., 2017, p. 3). Doordat het de partij is met de hoogste ledenaantallen speelt het in de samenleving een grote rol. Daarnaast krijgt het FvD, via partijleider Thierry Baudet, veel media-aandacht. Zo werd Thierry Baudet in 2019 vaker (5.818) genoemd in nieuwsartikelen dan Jesse Klaver (4.061) van GroenLinks terwijl de partij minder zetels in de Tweede Kamer heeft (Nexis Uni, 2020). Ook de partij zelf maakt veel tongen los. Zo moest begin september 2020 een evenement van de partij tijdelijk worden stilgelegd door een mogelijk bedreigende situatie (NRC, 7 september 2020). Door de grote en snelle electorale impact die het FvD heeft gehad op de Nederlandse politiek, is meer onderzoek naar de partij nodig. Ook is het interessant om te bepalen waar de PVV en het FvD inhoudelijk van elkaar verschillen, omdat beide rechts-populistische partijen in het parlement zitten. Het is zeldzaam dat twee partijen uit de rechts-populistische partijfamilie tegelijkertijd zitting hebben in het parlement (Otjes, 2020, p. 7).

Een categorisatie van het FvD is van belang. Ten eerste moeten volgens Mudde (2007a, p. 256) verschillende facetten van rechts-populistische partijen worden meegenomen als factor voor hun succes waaronder de partij zelf en haar ideologie. Voor het verklaren van het succes van partijen is de ideologie van een partij belangrijk (Bernman, 1997, p. 117). Daarom is het

essentieel om te weten in welke categorie de partij valt. Ten tweede komen de ideologieën die partijen aan populisme hangen zowel aan de linkerkant als de rechterkant op het economische en het culturele spectrum voor (Roberts, 2018, p. 153). De impact van populistische partijen op de politieke vraagstukken hangt samen met waar de partij opereert binnen het politieke stelsel (links of rechts) (Zulianello, 2019, p. 3). Zowel links- als rechts-populistische partijen structureren politieke vraagstukken aan de hand van het onderscheid tussen ‘het volk’ en ‘de elite’. Hoe deze partijen hieraan invulling geven verschilt echter door welke ideologie ze aan populisme hangen. Rechts-populistische partijen ontwikkelden zich aan de rechterkant van het culturele spectrum en links-populistische partijen aan de linkerkant maar de mate waarin zij dit doen verschilt per partij (Roberts, 2018, p. 152). Aan de hand van een categorisatie van een populistische partij wordt dus duidelijk aan welke kant zij staat bij politieke conflicten. Ten derde worden er vaak verkeerde conclusies over het populisme getrokken. Om dit te voorkomen moeten populistische partijen, aan de hand van een goede conceptualisering, zorgvuldig gecategoriseerd worden (Rooduijn, 2019, p. 366). Tot slot maakt een categorisatie van partijen het vergelijken van partijen over tijd en grenzen mogelijk. Het categoriseren van partijen vormt dus de basis van de vergelijkende politicologie (Mair & Mudde, 1998, p. 211).

Dit onderzoek is een *single-outcome* study, omdat de uitkomst alleen geldt voor deze specifieke casus (Gerring, 2006, p. 710). Ten eerste wordt de theorie van radicaal rechts-populisme en neoliberaal populisme besproken. Hieruit volgen vijf criteria om een partij te categoriseren als radicaal rechts-populistisch of neoliberaal populistisch. Ten tweede wordt er gekeken naar meer gevallen waar twee rechts-populistische partijen in het parlement zaten. In het derde deel staan de methoden centraal, dit onderzoek maakt gebruik van zowel een kwalitatieve benadering (parlementaire documenten) als een kwantitatieve benadering (parlementaire stemmingen). Ten vierde worden de resultaten geanalyseerd aan de hand van voorbeelden uit bijvoorbeeld moties of Kamervragen. Tot slot wordt er geconcludeerd dat de FvD het best kan worden gecategoriseerd als een radicaal rechts-populistische partij.

Theorie

In de politieke wetenschap wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten populisme: rechts-populisme en links-populisme. Binnen het rechts-populisme zijn twee subgroepen te onderscheiden: radicaal rechts-populisme en neoliberaal populisme. (Mudde, 2007a, p. 47). Deze subgroepen hebben het populisme als overeenkomst. Echter, zij hangen een andere ideologie aan het populisme waardoor de twee ideologisch zeer verschillen.

Populisme

Populisme splitst de samenleving in tweeën tussen de ‘corrupte elite’ en het ‘pure volk’. De corrupte elite dient niet het belang van het volk, maar haar eigen belang. De ‘algemene wil’ van het volk is het meest belangrijk in de politiek. Politieke besluiten moeten hiervan een verlengde zijn (Mudde, 2007a, p. 23). Deze elite kan zowel in de publieke als in de private sector opereren. In de publieke sector zijn dit bijvoorbeeld politici (Mudde, 2004) of hoge ambtenaren en bureaucraten (Otjes et al, 2018, p. 275). In de private sector zijn dit bijvoorbeeld bankiers (Otjes, 2019, p. 86). Stanley (2008) geeft aan dat populisme een ‘dunne’ ideologie is, omdat de termen ‘het volk’ en ‘de elite’ toegepast kunnen worden in verschillende ideologieën. Op zichzelf is het populisme dus een zwakke ideologie die gekoppeld kan worden aan andere ideologieën zoals het nativisme, socialisme en het neoliberalisme (Mudde, 2007a, p. 29; Pauwels, 2010).

Populisme wordt zelfs zo vaak gekoppeld aan nativisme dat sommige onderzoekers nativisme als kenmerk van populisme zien (Mudde, 2017, p. 37). Dit is volgens Rooduijn (2019) een uitdaging voor het populisme, omdat nativisme geen kenmerk van het populisme is maar van het radicaal rechts-populisme. Hierdoor worden verkeerde conclusies over het populisme getrokken. Hij beargumenteert daarom dat, om misverstanden te voorkomen, het cruciaal is om populisme eerst te conceptualiseren en te onderscheiden van gerelateerde concepten. Vervolgens moeten, aan de hand van de conceptualisering, partijen zorgvuldig gecategoriseerd worden (Rooduijn, 2019, p. 366).

Radicaal rechts-populisme

Het radicaal rechts-populisme heeft twee ideologische kenmerken: nativisme en autoritarisme (Mudde, 2007a, p. 22). Nativisme houdt in dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen ‘natives’ (bewoners van de natie) en ‘nonnatives’ (zowel personen als ideeën). Nativisten veronderstellen dat ‘nonnatives’ een bedreiging vormen voor de homogene samenleving van

deze natie (Mudde, 2007a, p. 19). De staat moet zich daarom focussen op het behoud van de eigen cultuur en zich afzetten tegen multiculturalisme (Mudde, 2007a, pp. 144-145). Dit betekent dat nativisme vooral zichtbaar is op zogenaamde culturele thema's die te maken hebben met immigratie, de integratie van etnische minderheden, de nationale identiteit en de positie van de islam in de samenleving. Nativisten zijn tegenstanders van immigratie; zij willen dat etnische minderheden zich geheel aanpassen aan de bestaande cultuur van de natie; zij hechten aan het behoud van de historische nationale identiteit met bijbehorende symbolen, zoals het volkslied en de nationale vlag en zij zien de islam als een bedreiging voor de nationale cultuur (Mudde, 2007a, pp. 138-145). Dit kan zich ook uiten op economisch gebied. De voordelen van de welvaartsstaat moeten alleen beschikbaar zijn voor de 'natives' en niet voor de 'nonnatives' (Betz, 1994, p. 173-174; Ennser-Jedenastik, 2016, p. 412).

Autoritarisme is het tweede ideologische kenmerk van radicaal rechts-populisme en kan worden beschreven vanuit drie interpretaties: *law and order*, economie en waarden. Allereerst, de *law and order*-interpretatie. Mudde (2007a, p. 23) ziet autoritarisme als een ideologie die een strikt geordende samenleving voor ogen heeft waar iedereen zich aan de regels dient te houden. Deze regels kunnen zowel morele normen zijn als wetten. De focus ligt bij autoritarisme sterk op het beschermen van *law and order* (Betz, 1993b, p. 680; Mudde, 2007a, p. 23). De samenleving is hiërarchisch verdeeld en burgers moeten de autoriteit van de staat gehoorzamen. Binnen deze samenleving zijn burgers volgzaam en staan niet kritisch tegenover autoritaire moralen en autoritaire leiders (Kirscht & Dillehay, 1967, p. 6). Burgers die wel kritiek leveren worden gezien als onrustzaaiers en mensen die de autoriteit ondermijnen moeten hard gestraft worden (Mudde, 2007a, pp. 22-23). Daarnaast willen radicaal rechts-populistische partijen slachtoffers van criminaliteit beschermen. Slachtoffers kunnen hier zowel een individu als de gehele samenleving zijn (Mudde, 2007a, p. 147). Voor radicaal rechts-populistische partijen is bescherming van de samenleving belangrijker dan de rehabilitatie van criminelen. De focus van het rechtssysteem moet bij de slachtoffers liggen en niet bij de criminelen. Radicaal rechts-populistische partijen willen dan ook hardere straffen voor criminelen en een sterke politiedienst met een zerotolerancebeleid tegen misdaad. Ook zijn radicaal rechts-populistische partijen tegen strafvermindering en vervroegd vrijkomen uit de gevangenis (Mudde, 2007a, pp. 146-147). Voor bescherming van de samenleving is actie vanuit de overheid nodig.

Ten tweede, de economische interpretatie. Zoals hierboven beargumenteerd maakt autoritarisme onderscheid tussen onschuldigen en schuldigen. Dit onderscheid is ook bij economische standpunten terug te zien. Overheidsondersteuning (zoals een uitkering) moet

volgens het autoritarisme toegankelijk zijn voor onschuldigen en niet voor schuldigen. Het onderscheid wordt gemaakt op basis van de bereidheid om te werken voor degenen die dat kunnen (Ennser-Jedenastik, 2016, p. 413). Schuldigen worden hier gezien als mensen die geen hulp van de welvaartsstaat verdienen: de ‘niet-verdienenden’. Dit zijn mensen die wel kunnen werken maar dit niet doen. Zij leveren dus geen economische bijdrage aan de samenleving terwijl zij hiertoe wel in staat zijn (Ennser-Jedenastik, 2016, p. 413). Mensen die het niet ‘verdienen’ zijn bijvoorbeeld criminelen en *freeriders* (mensen die een uitkering hebben terwijl zij wel kunnen werken). Onschuldigen zijn hier mensen die hulp van de welvaartsstaat wel verdienen: de ‘verdienenden’. Van deze groep kan niet verwacht worden een economische bijdrage te leveren aan de samenleving en moet daarom door de overheid ondersteund worden (Ennser-Jedenastik, 2016, p. 413). Dit zijn bijvoorbeeld de ouderen, zieken en gehandicapten. Radicaal rechts-populistische partijen maken dus een sterk onderscheid tussen groepen die mogen profiteren van de voordelen van de welvaartsstaat en zij die daar geen recht op hebben. Hierdoor kunnen radicaal rechts-populistische partijen zowel linkse als rechtse standpunten innemen (Otjes et al., 2018, p. 285). Een kanttekening is dat het economische programma van een radicaal rechts-populistische partij secundair is. Het wordt vooral gebruikt om de kernideologie sterker neer te zetten en om meer stemmen te krijgen (Mudde, 2007a, p. 120).

Tot slot, de waarde-interpretatie. Autoritarisme uit zich door een hechtheid aan cultureel traditionele waarden (Betz, 1993b, p. 680; Kirscht & Dillehay, 1967, p. 5). Radicaal rechts-populisten zijn bijvoorbeeld voor het grondwettelijk beschermen van de traditionele familie: vader, moeder en kind (Minkenberg, 2001, p. 12). Of tegen progressieve hervorming van bijvoorbeeld huwelijk of familie (Arter, 2010, p. 496). Hier liggen radicaal rechts-populistische partijen vaak op één lijn met de christendemocraten en conservatieven (Ennser-Jedenastik, 2016, p. 414).

Neoliberaal populisme

De tweede vorm van rechts-populisme is liberaal populisme. Het bestaat uit neoliberalisme en populisme. Neoliberalisme kent vele mengvormen en een universele vorm hiervan bestaat niet (Oudenampsen & Mellink, 2019). Zo stellen sommigen dat deregulering een kenmerk is van neoliberalisme terwijl anderen het sterk reguleren ten behoeve van een soepele vrije markt zien als typerend voor neoliberalisme (Oudenampsen & Mellink, 2019, p. 236). Er zijn echter ook punten waar overeenstemming over heerst. Zo moet de overheid de bestaansvoorwaarde voor een vrije markt waarborgen. Daarnaast moet het marktmechanisme actief bevorderd worden met zo min mogelijk correctie vanuit de overheid (Oudenampsen & Mellink, 2019, p.

236). Een eenduidige definitie van neoliberalisme ontbreekt dus. Doordat dit onderzoek zich richt op het categoriseren van het FvD als radicaal rechts-populistische of neoliberal populistische partij, wordt het neoliberalisme gedefinieerd zoals in de neoliberal populistische literatuur (Betz, 1993b; Mudde, 2007a; Pauwels, 2010; Weyland, 1999). Voor dit onderzoek betekent het dat neoliberalisme een kleine overheid veronderstelt, in tegenstelling tot wat Oudenampsen en Mellink (2019) vinden voor de Nederlandse casus. Buitenlandse neoliberal populistische partijen zijn echter wel gecategoriseerd door een kleine overheid te koppelen aan neoliberalisme (Mudde, 2007a; Pauwels, 2010; Weyland, 1999). Dit onderzoek zal daarom hetzelfde doen.

Het neoliberalisme wordt dus gezien als het tegengaan van de trend richting grote overheden en staatsingrijpen (Pauwels, 2010, p. 1009). Politici en ambtenaren ondermijnen het collectieve goed voor hun eigen belang (Weyland, 1999, pp. 387). De bureaucratische en gecentraliseerde staat hindert de vrijemarkteconomie en onderdrukt ‘echte’ democratie (Betz, 1993a, p. 418). De staat moet daarom zo klein mogelijk gehouden worden met veel ruimte voor het individu (Weyland, 1999, p. 382).

De focus van neoliberal populistische partijen ligt voornamelijk op de economie (Oudenampsen & Mellink, 2019) waar de overheid een kleine rol speelt en zoveel mogelijk op de achtergrond blijft (Mudde, 2007a, p. 47; Betz, 1993b, p. 679). Neoliberal populistische standpunten zijn bijvoorbeeld de grootschalige privatisering van de publieke sector, de deregulering van de private sector en verlaging of afschaffing van sommige belastingen (Betz, 1993b, p. 679). Zulke maatregelen moeten dan vooral gunstig zijn voor kleine en middelgrote bedrijven (de ‘gewone man’) en een vrijemarkteconomie stimuleren (Betz, 1993b, p. 680). Otjes (2019, p. 91) stelt dat neoliberal populistische partijen aan de rechterkant van het economische spectrum staan.

Daarnaast zien neoliberal populistische partijen het individu als steunpilaar voor zowel de economie als voor de politiek. De staat moet zich dan ook niet bemoeien met het individu (Weyland, 1999, p. 382). Neoliberal populistische partijen hebben een liberale kijk op individuele waarden (Carter, 2016, p. 59). Op het gebied van bijvoorbeeld abortus en het homohuwelijk moet de staat het individu daarom zo vrij mogelijk houden.

Tot slot het nativisme binnen neoliberal populistische partijen. Dit speelt geen rol in de ideologie van deze partijen. Maar desondanks kunnen neoliberal populistische partijen toch pleiten voor anti-immigratiebeleid (Betz, 1993b, p. 663; Mudde, 2007a, p. 30; Pauwels, 2010, p. 1009). Doordat nativisme wel centraal staat in de ideologie van radicaal rechts-populistische partijen, wordt verwacht dat bij deze partijen dit onderwerp vaker terugkomt (zie *saliency-*

criterium). Het kan dus bestaan dat een neoliberaal populistische partij nativistische standpunten heeft, dit betekent dan echter niet dat zo'n partij als radicaal rechts-populistisch bestempeld wordt. Een voorbeeld hiervan is de Lijst Pim Fortuyn (LPF). De LPF zag Nederland als een overgereguleerd land met een markt die onderdrukt werd door bureaucratie. Met minder overheidsinterventie en meer marktwerking kon dit volgens de LPF opgelost worden (Lucardie & Voerman, 2002, p. 38; Mudde, 2007b, p. 214). Hierdoor categoriseert Mudde (2007b, p. 214) de LPF als een neoliberaal populistische partij, terwijl deze partij evident nativistische opvattingen had (LPF, 2002, p. 5).

Categorisatie

Aan de hand van deze theorie zijn vijf criteria van het radicaal rechts-populisme en het neoliberaal populisme geïdentificeerd. In Tabel 1 zijn deze criteria te zien. Het autoritarisme van radicaal rechts-populistische partijen stelt dat misdadigers hard gestraft moeten worden en bepaalde kwetsbare groepen gesteund moeten worden door de overheid (Ennser-Jedenastik, 2016, p. 413; Mudde, 2007a, p. 23). Een radicaal rechts-populistische partij verwacht een sterke staat voor 'verdienende' zwakken en voor bescherming van de samenleving. Het neoliberalisme ziet de staat echter zo klein mogelijk met zo min mogelijk interventie en veel individuele vrijheid (Weyland, 1999, p. 382). Een neoliberaal populistische partij wil daarom een staat met zo min mogelijk staatsingrijpen en bureaucratie waar het individu veel ruimte krijgt. Dit geldt op zowel economische als niet-economische vlakken.

In de ideologie van radicaal rechts-populistische partijen staat nativisme en autoritarisme centraal. Neoliberaal populisme kenmerkt zich door neoliberale opvattingen die zich vooral focussen op de economie. Zoals al is aangegeven, zijn economische standpunten secundair voor radicaal rechts-populistische partijen (Mudde, 2007a, p. 120). Een radicaal rechts-populistische partij legt de nadruk op culturele thema's. Een neoliberaal populistische partij legt de nadruk op economische thema's.

Populisme kenmerkt zich door de elite als corrupt te zien, deze elite bevindt zich in zowel de private als in de publieke sector (Mudde, 2007a, p. 23). Het neoliberalisme heeft echter een privatisering van de publieke sector voor ogen (Betz, 1993b, p. 679). Daardoor is het onlogisch voor neoliberaal populistische partijen om de elite uit de private sector te bekritisieren. Een radicaal rechts-populistische partij heeft kritiek op elites van zowel de private als van de publieke sector. Een neoliberaal populistische partij heeft kritiek op de elites van de publieke sector. Kritiek op de elites uit de publieke sector is dus zowel radicaal rechts-populistisch als neoliberaal populistisch.

De autoritaire ideologie van het radicaal rechts-populisme houdt zich vast aan traditionele waarden (Betz, 1993b, p. 680). Het neoliberalisme daarentegen wil zo veel mogelijk individuele vrijheid (Weyland, 1999, p. 382). Radicaal rechts-populistische partijen steunen cultureel traditionele waarden en verzetten zich tegen cultureel progressieve hervormingen. Een neoliberaal populistische partij steunt individuele vrijheid.

De economische standpunten van radicaal rechts-populistische partijen zijn te categoriseren aan de hand van haar drie ideologische kenmerken: nativisme, autoritarisme en populisme (Ennsner-Jedenastik, 2016). Radicaal rechts-populistische partijen zijn dan ook verspreid over het economische links-rechts-spectrum (Otjes et al., 2018, p. 285). Een neoliberaal populistische partij wil een vrijemarkteconomie met zo min mogelijk overheidsinterventie en lage belastingen. Dit kan gezien worden als economisch rechts (Otjes, 2019, p. 91). Daaruit volgt dat een neoliberaal populistische partij economisch rechts is en een radicaal rechts-populistische partij economisch niet uitgesproken links of rechts is.

De criteria over staatsingrijpen en economie lijken voor het neoliberaal populisme op elkaar. Voor beide criteria speelt de staat een kleine rol en moet ze zo min mogelijk ingrijpen. Er is gekozen om hier twee criteria van te maken, omdat de criteria op verschillende manieren worden onderzocht. Het staatsingrijpen criterium wordt op een kwalitatieve manier onderzocht en het economie criterium op een kwantitatieve manier. Daarnaast verschillen de twee criteria voor het radicaal rechts-populisme. Bij het criterium over staatsingrijpen gaat het om een sterke staat die criminelen straft en de kwetsbaren beschermt (sterke staat), terwijl bij het economische criterium de staat zowel groot als klein kan zijn.

Tabel 1. Criteria radicaal rechts-populisme en het neoliberaal populisme

CRITERIA	RADICAAL RECHTS- POPULISME	NEOLIBERAAL POPULISME
STAATSINGRIJPEN	Sterke, hard optredende staat	Kleine staat
<i>SALIENCE</i>	Culturele thema's	Economische thema's
POPULISME	Kritiek op de elite uit de publieke en private sector	Kritiek op de elite uit de publieke sector
WAARDEN	Traditioneel	Progressief
ECONOMIE	Niet uitgesproken links of rechts	Rechts

Comparatieve context

In Europa zijn er maar weinig landen waar twee rechts-populistische partijen tegelijkertijd in het parlement hebben gezeten, de keren dat dit wel het geval was staan in Tabel 2. Er is gekozen voor 1998 als beginjaar, omdat dit het jaar is dat de Vooruitgangspartij en Deense Volkspartij samen in het Deens parlement zaten. In welke categorie de partijen vallen, neoliberal populistisch of radicaal rechts-populistisch, is voor veel van deze partijen bekend. Zo is Lijst Dedeker een liberaal populistische partij en is de Vrijheidspartij Oostenrijk (FPÖ) een radicaal rechts-populistische partij (Pauwels, 2010; Mudde, 2007a, p. 42). In de meeste gevallen concurreerde een radicaal rechts-populistische partij met een liberaal populistische partij. Nederland biedt op dit punt een unieke kans om een nog niet gecategoriseerde partij te categoriseren: het FvD. In Nederland heeft de partij, ondanks de aanwezigheid van de PVV, toch parlementaire representatie behaald. Het FvD spreekt namelijk een ander electoraat aan dan de PVV. Waar de PVV een radicaal rechts-populistisch electoraat aanspreekt, kan het electoraat van het FvD als liberaal populistisch worden beschouwd (Otjes, 2020, p. 24).

Zoals te zien in Tabel 2 is er maar één moment waarin twee radicaal rechts-populistische partijen parlementaire representatie hadden: FPÖ en Toekomst Alliantie Oostenrijk (BZÖ) tussen 2006 en 2013. De BZÖ is in 2005 gevormd als een afsplitsing van de FPÖ. De verschillen tussen de partijen zijn volgens Mudde (2007a, p. 42) dan ook voornamelijk persoonlijk en strategisch. De partijen zijn ideologisch daarom allebei gecategoriseerd als radicaal rechts-populistisch. Wat verder opvalt is een bepaalde duurzaamheid van twee rechts-populistische partijen in een parlement. Vanaf 1998 is zeven jaar de langste tijd voor twee rechts-populistische partijen in hetzelfde parlement.

De rechts-populistische partij die in Nederland vóór de PVV parlementaire representatie behaalde was de LPF. Van 2002 tot 2006 was de partij vertegenwoordigd in de Tweede Kamer. De partij wordt gecategoriseerd als liberaal populistisch (Mudde, 2007a, p. 47). De drie hoofdpunten van de LPF waren: decentralisering van het politieke systeem, liberalisering van de verzorgingsstaat en versterking van de nationale identiteit (Lucardie & Voerman, 2002, p. 38). Hier wijst vooral de liberalisering van de verzorgingsstaat en de decentralisatie van de politiek naar het liberaal populisme. De LPF heeft niet met een andere rechts-populistische partij in het parlement gezeten.

Tabel 2. Parlementen waar twee rechts-populistische partijen representatie wonnen (1998-2017)

LAND	PERIODE IN PARLEMENT	NAAM (NEDERLANDS MET AFKORTING)	SOORT PARTIJ
OOSTENRIJK	2006-2013	Vrijheidspartij Oostenrijk (FPÖ)	Radicaal rechts-populistisch
		Toekomst Alliantie Oostenrijk (BZÖ)	Radicaal rechts-populistisch
	2013-2017	Vrijheidspartij Oostenrijk (FPÖ)	Radicaal rechts-populistisch
		Team Stronach	Neoliberaal populistisch
BELGIË	2007-2014	Vlaams Belang (VB)	Radicaal rechts-populistisch
		Lijst Dedecker (LDD)	Neoliberaal populistisch
DENEMARKEN	1998-2001	Vooruitgangspartij (FrP)	Neoliberaal populistisch
NEDERLAND	2017-nu	Deense Volkspartij (DF)	Radicaal rechts-populistisch
		Partij voor de Vrijheid (PVV)	Radicaal rechts-populistisch
		Forum voor Democratie (FvD)	Onbekend

(Otjes, 2020, p. 7)

Methoden

Dit onderzoek focust zich op het moment dat het FvD in de kamer kwam (maart 2017) tot en met 2019. Vanaf maart 2017 hadden zowel het FvD als de PVV zitting in het parlement. Daarnaast is 2019 als grens gekozen, omdat in februari 2020 COVID-19 de overhand nam, ook in de politiek. Dit onderzoek richt zich op het parlementaire gedrag verdeeld in vijf categorieën: moties, Kamervragen, wetsvoorstellen, amendementen (parlementaire documenten) en parlementair stemgedrag. Alle 233 parlementaire documenten die het FvD heeft ingediend (acht amendementen, 41 Kamervragen en 184 moties) worden meegenomen in het onderzoek. Bij de PVV is gekozen voor een willekeurige steekproef van 500 documenten (vier wetsvoorstellen, 29 amendementen, 149 Kamervragen en 318 moties) van de in totaal 2084 documenten. Er is voor 500 documenten gekozen omdat dit het maximaal aantal documenten was die onderzocht konden worden binnen de gegeven tijd. Daarnaast geven Krejcie en Morgan (1970, p. 608) aan dat voor een populatie van 2000 een steekproef van 322 genoeg is. Een steekproef van 500 documenten is daarom ruim voldoende voor een representatief onderzoek. Het stemgedrag van het FvD en de PVV zal in de periode maart 2017 tot en met 2019 worden vergeleken met die van de Socialistische Partij (SP) en de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP). Hier geldt dat alle culturele en economische stemmingen (over amendementen, moties en wetsvoorstellen) in de Tweede Kamer worden meegenomen behalve unanieme stemmingen. De uitslag van de stemmingen is te vinden in de Dutch Parliamentary Behaviour Dataset (Louwerse et al., 2020). Dit onderzoek maakt gebruik van zowel een kwantitatieve als van een kwalitatieve benadering.

Parlementaire documenten

Allereerst de kwalitatieve benadering: deze bestaat uit moties, Kamervragen, wetsvoorstellen en amendementen. De eerste drie criteria (staatsingrijpen, *salience* en populisme) worden aan de hand hiervan onderzocht. Dit is gebaseerd op het onderzoek van Ennser-Jedenastik (2016) dat kijkt naar de groepen die getroffen worden door onderwerpen in partijprogramma's in Oostenrijk. In dit onderzoek wordt gekeken welke groep betrokken is bij parlementaire documenten die de PVV of het FvD heeft ingediend. Deze groep-gebaseerde methode heeft als voordeel dat elk van de karakteristieken van radicaal rechts-populisme (nativisme, autoritarisme en populisme) te categoriseren is. Bij nativisme is dat het verschil tussen de 'natives' en 'nonnatives', bijvoorbeeld als het gaat om gastarbeiders of asielzoekers en de Nederlandse belastingbetaler. Bij populisme is dat het verschil tussen de elite en de massa, bijvoorbeeld als het gaat om politici en de 'gewone man'. Autoritarisme is het verschil tussen

mensen die straf verdienen volgens de normen van autoritair (zoals homoseksuelen, criminelen of zwervers) en mensen die steun verdienen volgens de normen van autoritair (zoals gezinnen, misdaadslachtoffers en ouderen).

De groep-gebaseerde analyse, die op gaat voor radicaal rechts-populistische partijen, wordt in dit onderzoek ook toegepast op het neoliberaal populisme. Neoliberaal populistische partijen uiten hun kritiek op hoge belastingen of op de bureaucratie in het algemeen. De staat moet een kleinere rol spelen en de publieke sector moet grotendeels geprivatiseerd worden (Betz, 1993, p. 418). Neoliberalisme wordt hier dan ook gezien als economisch rechts. Daarnaast wordt kritiek op de publieke sector en kritiek op overheidsbemoediging ook als neoliberaal gezien. In dit onderzoek wordt er voor het neoliberalisme onderscheid gemaakt tussen twee groepen documenten: de ene groep kiest de kant van de werkgevers en de andere de kant van de werknemers. Documenten die de kant van de werkgevers kiezen zien graag een kleine overheid met zo min mogelijk overheidsbemoediging en lage belastingen. Documenten die de kant van de werknemers kiezen zien daarentegen graag een grote overheid die de samenleving structureert en die hun belangen beschermt. Documenten die de kant van de werkgevers kiezen worden gezien als neoliberaal.

Daarnaast wordt gekeken naar *salience*. Voor neoliberaal populisme geldt dat economische thema's centraal staan en voor radicaal rechts-populisme geldt dat culturele thema's centraal staan. Immers, economische standpunten zijn secundair binnen radicaal rechts-populistische partijen (Mudde, 2007a, p. 120). Parlementaire documenten met een economisch thema zijn in dit onderzoek documenten die gaan over belastingen, arbeid en inkomen. Parlementaire documenten met een cultureel thema worden gekenmerkt door migratie, asielprocedures en godsdienstkwesties. De mate van *salience* in parlementaire documenten geeft aan waar de nadruk van de PVV en het FvD op ligt.

Parlementaire stemmingen

Ten tweede, de kwantitatieve benadering via parlementaire stemmingen. Aan de hand hiervan worden de laatste twee criteria (waarden en economie) onderzocht. Mudde (2007a, p. 30) geeft aan dat het verschil in radicaal rechts-populisme en neoliberaal populisme zit in het neoliberale (rechtse) economische karakter van neoliberaal populistische partijen. Daarnaast zijn neoliberaal populistische partijen cultureel links en radicaal rechts-populistische partijen cultureel rechts. Wanneer dit onderzoek zich focust op het parlementair stemgedrag wordt dus gekeken naar de links-rechts-positie op het economische en culturele spectrum.

Om hier een duidelijk beeld van te krijgen wordt het stemgedrag vergeleken met twee andere partijen: de SP en de SGP. Voor de SP en SGP is gekozen, omdat zij linkse (SP) en rechtse (SGP) oppositiepartijen zijn (CHES, 2020). Otjes & Louwerse (2019) tonen aan dat stemgedrag van partijen beïnvloed wordt door hun positie in de Tweede Kamer (oppositie of regering). De SP en SGP zaten van maart 2017 tot en met 2019 in de oppositie, net als de PVV en het FvD. Door de keuze voor twee oppositiepartijen zal het stemgedrag niet afhangen van de positie in de Tweede Kamer. Aan de hand van deze partijen kunnen de PVV en het FvD gepositioneerd worden op de economische en culturele links-rechts-lijn.

Ennsner-Jedenastik (2016) toont aan dat de economische punten van radicaal rechts-populistische partijen in grote lijnen het nativisme, autoritarisme en populisme volgen. Radicaal rechts-populistische partijen zijn dan ook verspreid over het economische links-rechts-spectrum (Otjes et al., 2018, p. 285). Een neoliberaal populistische partij wil zo min mogelijk staatsbemoediging. Dit kan gezien worden als economisch rechts (Otjes, 2019, p. 91). Een radicaal rechts-populistische partij is daarom niet uitgesproken economisch rechts of links. Een neoliberaal populistische partij daarentegen is uitgesproken economisch rechts en zal daarom meer met de SGP meestemmen op economische thema's. Stemmingen met een economisch karakter zijn stemmingen die gaan over werk, inkomen en belastingen zoals arbeidsmarktbeleid. In totaal zijn alle 651 economische stemmingen in de periode maart 2017 tot en met 2019 meegenomen in dit onderzoek.

Daarnaast is de SP cultureel links en de SGP cultureel rechts. Dit heeft betekenis voor zowel autoritarisme als nativisme. Voor autoritarisme geldt dat neoliberaal populistische partijen staan voor meer individuele vrijheden en radicaal rechts-populistische partijen voor traditionele waarden. Een neoliberaal populistische partij zal daarom vaker met de SP meestemmen op culturele thema's. Radicaal rechts-populistische partijen zullen echter vaker cultureel-rechts stemmen, omdat zij traditionele waarden promoten en nativistisch zijn. Daardoor zal een radicaal rechts-populistische partij vaker met de SGP meestemmen op culturele thema's. In totaal zijn er 250 culturele stemmingen in de periode maart 2017 tot en met 2019. Culturele stemmingen zijn gedefinieerd als nativistische stemmingen (216 stemmingen) over bijvoorbeeld het vreemdelingenbeleid en stemmingen over individuele vrijheden (34 stemmingen) zoals het emancipatiebeleid.

Groepen

In de Tabellen 3 en 4 is de lijst te zien van de categorieën van het neoliberaal populisme en radicaal rechts-populisme. Deze lijst is deels overgenomen van Otjes (2019). Otjes (2019) kijkt

echter naar economische thema's. Dit onderzoek richt zich op alle parlementaire documenten waardoor er groepen zijn toegevoegd, economisch en niet-economisch. Toegevoegde groepen voor het radicaal rechts-populisme zijn: de boeren, slachtoffers van criminaliteit en criminelen. Boeren zijn toegevoegd, omdat radicaal rechts-populistische partijen deze groep zien als helden van de samenleving (PVV, 2020). Ook zijn de groepen directeuren in de publieke sector en directeuren in de private sector breder opgevat.

Er zit echter ook een nadeel aan deze manier. Grensgevallen zijn lastig te plaatsen in de groepen. Dit onderzoek houdt zich dan ook aan de groepen zoals beschreven in de Tabellen 3 en 4. Grensgevallen worden echter wel meegenomen voor het *saliency* criterium. Bij de grensgevallen staat vaak migratie of godsdienst centraal. Hierdoor worden deze wel geoordeeld als culturele parlementaire documenten. Een voorbeeld hiervan is de motie van De Graaf en Wilders. De motie stelt: 'verzoekt de regering, de-islamisering tot doelstelling van beleid te maken' (Tweede Kamer, 2017a). Dit is moeilijk in een groep te plaatsen terwijl het wel een nativistische toon heeft. Deze grensgevallen zullen daarom niet worden geplaatst in een van de groepen maar alleen als cultureel parlementair document worden gecategoriseerd.

Tabel 3. Groepen binnen het radicaal rechts-populisme

ASPECT				
POPULISME	<i>Elite</i>	Ambtenaren, politici, directeuren in de publieke sector, directeuren in de private sector, bankiers, de koning.	<i>Het volk</i>	Nederlandse belastingbetalers, burgers, ouders, scholieren en studenten, werknemers, hardwerkende mensen met een bedrijf, de gemiddelde Nederlander, de boeren.

NATIVISME	<i>Nonnative</i>	Illegale immigranten, arbeidsimmigranten, buitenlanders, Marokkanen, Turken, Oost-Europeanen (bijvoorbeeld Polen, Roemenen of Bulgaren), Moslims, asielzoekers, gelukszoekers, Afrikanen, vluchtelingen, statushouders.	<i>Native</i>	Nederlandse burgers, hardwerkende Nederlanders, autochtonen.
AUTORITARISME (ECONOMISCH)	<i>Niet-verdienend</i>	Zwervers, mensen die weigeren te werken, uitkering-trekkers.	<i>Verdienend</i>	Ouderen, bejaarden, pensionairs, kinderen, zwakken, gehandicapten, patiënten, nabestaanden, werkloze ouderen, gedupeerden.
AUTORITARISME (LAW AND ORDER)	<i>Misdadigers</i>	Mensen die geweld tegen ambtenaren gebruiken, criminelen, terroristen.	<i>Slachtoffers</i>	Slachtoffers van geweld, onschuldige burgers.

Tabel 4. Groepen binnen het neoliberal populisme

ASPECT

NEOLIBERALISME	<i>Werknemers</i>	Werknemers in de private en de publieke sector.	<i>Werkgevers</i>	Ondernemers, belastingbetalers, werkgevers in de private en publieke sector
POPULISME	<i>Elite</i>	Ambtenaren, politici, directeuren in de publieke sector., de Koning.	<i>Het volk</i>	Nederlandse belastingbetalers, burgers, ouders, scholieren en studenten, werknemers, hardwerkende mensen met een bedrijf.

Resultaten

Parlementaire documenten

Ten eerste het criterium over staatsingrijpen. Zoals in de theoriesectie besproken, willen neoliberaal populistische partijen een kleine staat met zo min mogelijk bemoeienis (Weyland, 1999, p. 382). Radicaal rechts-populistische partijen daarentegen zien graag een sterke staat die zorgt voor de zwakken en streng optreedt tegen criminelen (Mudde, 2007a, pp. 22-23). Aan de hand van de groepen die zijn gemaakt, zijn de werkgevers van het neoliberaal populisme voor een kleine staat. De motie van Baudet en Hiddema inzake de zelfstandigenaftrek is bijvoorbeeld voor een kleine staat, omdat het de ondernemers zoveel mogelijk met rust wil laten door de zelfstandigenaftrek in stand te houden (Tweede Kamer, 2019e). Parlementaire documenten die betrekking hebben op het hard straffen van criminelen worden gecategoriseerd als voorstanders van een sterke staat, omdat men wil dat de staat hier stevig optreedt. Hieronder vallen bijvoorbeeld de Kamervragen van Markuszower, De Graaf en Wilders waarmee zij de minister van Justitie en Veiligheid vroegen ‘blokkeer moslims stuk voor stuk op te sporen, te vervolgen en keihard te straffen’ (Tweede Kamer, 2019b).

In Tabel 5 staan de resultaten. De PVV laat duidelijk zien dat het voor een sterke staat is wanneer het gaat om zorg voor de zwakken en hardheid tegen criminelen. Slechts 0,4% van de parlementaire documenten is voor een kleine staat terwijl 13% voor een sterke staat is. Het FvD is minder uitgesproken; 2,2% van de documenten is voor een kleine staat en 5,6% is voor een sterke staat (*law and order* en economisch bij elkaar opgeteld). Binnen parlementaire documenten over staatsingrijpen wordt onderscheid gemaakt tussen de *law and order*-interpretatie en de economische interpretatie van autoritarisme. Bij de *law and order*-interpretatie wordt er gekeken naar de groepen misdadigers en slachtoffers. De economische interpretatie richt zich op de groepen die steun vanuit de staat verdienen en niet-verdienen.

Voor de *law and order*-interpretatie is 8,6% van de documenten voor een sterke staat waar criminelen hard(er) gestraft worden en waar slachtoffers beschermd worden. 4,4% is ook voor staatssteun voor mensen die het verdienen zoals ouderen en gehandicapten. Een voorbeeld hiervan is de motie van lid Hijink die de regering verzoekt om woonvormen voor ouderen te creëren (Tweede Kamer, 2019d). Bij het FvD liggen de percentages lager; 4,3% van de documenten bevordert een sterke staat op het gebied van de *law and order*-interpretatie en slechts 1,3% stimuleert een staat waar mensen die het verdienen staatssteun krijgen. Volgens de *law and order*-interpretatie is het FvD voor een sterke staat. Voor de economische interpretatie is dat echter anders. Waar bij de PVV het verschil tussen de *law and order*- en

economische interpretatie ongeveer de helft is, is dat bij het FvD ongeveer een derde. Daarnaast zijn meer documenten van het FvD voor een kleine staat dan voor een sterke staat bij de economische interpretatie. Bij de economische interpretatie van autoritarisme zit het FvD dus meer op de lijn van een neoliberal populistische partij, maar voor de *law and order*-interpretatie volgt het een radicaal rechts-populistische partij.

In het algemeen laat het FvD zien dat ze voor het criterium staatsingrijpen ze meer radicaal rechts-populistische dan neoliberal populistische uitingen heeft. Ondanks dat weinig documenten voor de economische groepen een sterke staat promoten ligt het aantal documenten dat een kleine staat bevordert laag. Voor het criterium over staatsingrijpen wordt het FvD daarom als radicaal rechts-populistisch gecategoriseerd, al is dit minder duidelijk dan bij de PVV.

Tabel 5. Mate van staatsingrijpen in parlementaire documenten

	STERKE STAAT (<i>LAW AND ORDER</i>)	STERKE STAAT (ECONOMISCH)	KLEINE STAAT
PVV	8,6%	4,4%	0,4%
FVD	4,3%	1,3%	2,2%

Ten tweede het *salience*-criterium. Hier geldt dat radicaal rechts-populistische partijen zich vooral focussen op culturele thema's en neoliberal populistische partijen op economische thema's (Mudde, 2007a, p. 120; Oudenampsen & Mellink, 2019). Een voorbeeld hiervan is het amendement van Stoffer en Baudet over vaste en flexibele arbeidsovereenkomsten (Tweede Kamer, 2019a). Een voorbeeld van een parlementair document met een cultureel thema is de motie van Fritsma die ingaat op de verblijfsstatus van meerderjarige kinderen en ongehuwde partners bij gezinsmigratie (Tweede Kamer, 2017b).

De resultaten staan in Tabel 6. Opvallend is dat het percentage van culturele en economische documenten laag is. Maar welke thema's hebben de documenten dan? De documenten die in dit onderzoek worden onderzocht bevatten vaak de volgende thema's: dierenwelzijn, infrastructuur, defensie en de Europese Unie. De reden voor de lage percentages is dat er voor dit onderzoek streng geteld is wat een economisch of cultureel document is. Dit levert dan ook geen problemen op, omdat voor beide partijen streng geteld is. Dat er voor de parlementaire documenten van de PVV gebruik is gemaakt van een willekeurige steekproef is

ook geen probleem. Doordat de steekproef willekeurig is doet dit geen afbreuk aan de validiteit. Daarom zijn de strenge vereisten de meest logische verklaring voor de lage percentages.

De PVV geldt als een maatstaf voor radicaal rechts-populistische partijen. De PVV heeft 6% meer parlementaire documenten met een cultureel thema dan met een economisch thema. Bij het FvD is dit verschil 4,7%. Het FvD volgt hier, in mindere mate, de PVV met meer parlementaire documenten met een cultureel thema dan met een economisch thema. Voor dit criterium valt het FvD daarom binnen het radicaal rechts-populisme.

Tabel 6. Hoeveelheid parlementaire documenten met economische of culturele thema's

	ECONOMISCH	CULTUREEL
PVV	2,6%	8,6%
FVD	7,3%	12%

Ten derde het populisme-criterium. Dit is onderbouwd met het feit dat neoliberaal populistische partijen kritiek uiten op alleen de elite uit de publieke sector, omdat deze partijen voor meer privatisering zijn (Betz, 1993b, p. 679). Radicaal rechts-populistische partijen uiten kritiek op de elite uit de private en publieke sector (Mudde, 2007a, p. 23). Als een partij kritiek heeft op de publieke sector wordt dit zowel als neoliberaal populistisch als radicaal rechts-populistisch gezien. Een voorbeeld hiervan zijn Kamervragen van De Graaf, Markuszower en Wilders die kritiek uiten op de burgemeester van Amsterdam, omdat politici vallen onder de elite uit de publieke sector (Tweede Kamer, 2018b). 7,6% van de parlementaire documenten van de PVV wordt gezien als kritiek op de elite in de publieke sector. Daar tegenover staat dat 1,2% van de parlementaire documenten beoordeeld wordt als kritisch op de private sector. Een voorbeeld van een parlementair document dat kritiek heeft op de elite in de private sector is de motie van lid Beckerman die onder andere door lid Kops is ondertekend. Deze verzoekt de regering om de compensatie aan Shell en Exxon op te schorten (Tweede Kamer, 2019c).

Bij het FvD heeft 6,4% van de parlementaire documenten kritiek op de elite uit de publieke sector en 0,4% op de elite van de private sector. Voorbeelden hiervan zijn kritiek op de minister-president (publieke sector) en kritiek op een toezichthouder van het Haagse Institute for Global Justice (private sector), dit instituut is een onafhankelijke NGO (Tweede Kamer, 2018c; Tweede Kamer, 2018a). De PVV en het FvD hebben allebei zeer weinig kritiek op de elite uit de private sector en het percentage is zelfs gelijk (0,4%). Wat opvalt is dat het FvD dezelfde lijn als de PVV volgt. De PVV geldt hier als maatstaf voor een radicaal rechts-

populistische partij. Hieruit kan geconcludeerd worden dat voor het populisme-criterium het FvD meer binnen het radicaal rechts-populisme dan het neoliberal populisme valt.

Tabel 7. Hoeveelheid populisme in parlementaire documenten

	ANTI-ELITE PRIVATE SECTOR	ANTI-ELITE PUBLIEKE SECTOR
PVV	0,4%	5,6%
FVD	0,4%	6,4%

Parlementaire stemmingen

Een overzicht van overeenkomst in stemgedrag van de PVV, SGP, SP en het FvD staat in Tabel 8 tot en met 10. Alle stemmingen over amendementen, moties en wetsvoorstellen van maart 2017 tot en met 2019 binnen het culturele of economische thema zijn hierin meegenomen. Voor de stemmingen over culturele thema's zijn dat 250 stemmingen die verdeeld zijn tussen nativistische stemmingen (216) en stemmingen over individuele vrijheden (34). Er zijn 651 stemmingen met een economisch thema.

Ten eerste de stemmingen met een nativistisch thema. De literatuur stelt dat, ondanks het feit dat nativisme niet centraal staat in de neoliberal populistische theorie, een neoliberal populistische partij toch nativistisch kan zijn (Pauwels, 2010, p. 1009). Hierdoor is er geen criterium geformuleerd voor nativisme. Toch is het interessant om te kijken welke lijn het FvD volgt. Zoals in Tabel 8 te zien is, volgt het FvD de PVV. Beide partijen stemmen vaker met de SGP mee met een verschil van om en nabij de 34% met de SP. Daarnaast stemmen de PVV en het FvD 82,4% van de stemmingen hetzelfde. Het FvD volgt hier dus duidelijk de lijn van een radicaal rechts-populistische partij.

Tabel 8. Overeenkomsten in cultureel parlementair stemgedrag met een nativistisch thema

	SGP	SP
FVD	63%	29,1%
PVV	56,9%	22,2%

Ten tweede de stemmingen die gaan over individuele vrijheden. Vanuit de literatuur wordt verwacht dat radicaal rechts-populistische partijen staan voor traditionele waarden en

deze zullen hierdoor vaker meestemmen met een cultureel rechtse partij (Betz, 1993b, p. 680; Kirscht & Dillehay, 1967, p. 5). Neoliberaal populistische partijen staan echter voor progressieve waarden en zullen daardoor vaker met een cultureel linkse partij meestemmen (Carter, 2016, p. 59). In Tabel 9 staan de resultaten. De PVV stemt meer met de rechtse SGP mee dan met de linkse SP (verschil van 35,2%), dit ligt in lijn met de verwachtingen. Het FvD stemt ook meer met de SGP mee maar dit verschil is kleiner (11,7%). Zelf stemmen de SGP en de SP in 32,4% van de stemmingen hetzelfde. Omdat het FvD meer met een cultureel rechtse partij meestemt, kan geconcludeerd worden dat het FvD beter past in een radicaal rechts-populistisch jasje dan een liberaal populistisch. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat dit in mindere mate het geval is dan bij de PVV, omdat bij de PVV het verschil duidelijker is.

Tabel 9. Overeenkomsten in cultureel parlementair stemgedrag over individuele waarden

	SGP	SP
FVD	58,8%	47,1%
PVV	67,9%	32,4%

Tot slot het economische criterium. Dit stelt dat radicaal rechts-populistische partijen niet uitgesproken links of rechts zijn (Otjes et al., 2018, p. 285). Neoliberaal populistische partijen zijn echter uitgesproken economisch rechts (Betz, 1993b, p. 679; Otjes, 2019, p. 91). In Tabel 10 zijn de resultaten van de economische parlementaire stemmingen terug te zien. De PVV stemt vrijwel evenveel mee met de SP als met de SGP (verschil van 6,5%). Dit komt overeen met het economische criterium voor radicaal rechts-populistische partijen. Het FvD daarentegen stemt meer met de rechtse SGP mee dan met de linkse SP (verschil van 13,8%). Dit komt meer overeen met het liberaal populistische criterium. Hierbij moet worden opgemerkt dat radicaal rechts-populistische partijen ook economisch rechts kunnen zijn. Echter, omdat het FvD een economisch rechtse partij volgt, wordt het voor dit criterium gecategoriseerd als liberaal populistisch.

Tabel 10. Overeenkomsten in economisch parlementair stemgedrag

	SGP	SP
FVD	61,8%	47%
PVV	58,8%	52,3%

Conclusie

Het doel van dit onderzoek is om het FvD te categoriseren binnen de subgroepen van het rechts-populisme: radicaal rechts-populisme en neoliberal populisme. Uit de literatuur zijn er vijf criteria geformuleerd: staatsingrijpen, *salience*, populisme, waarden en economie. Aan de hand van deze criteria kan worden bepaald in welke categorie een partij valt. Met behulp van parlementaire documenten en parlementaire stemmingen van maart 2017 tot en met 2019 is dit onderzocht.

In Tabel 11 staan de resultaten van het onderzoek voor het FvD. Allereerst zijn de parlementaire documenten geanalyseerd. Voor het criterium staatsingrijpen werd verwacht dat radicaal rechts-populistische partijen voorstander zijn van een sterke staat terwijl liberaal populistische partijen een kleine staat voorstaan. Het FvD is hier gecategoriseerd als radicaal rechts-populistisch, omdat meer parlementaire documenten een sterke staat onderschrijven. Een kanttekening hierbij is dat het hier gaat om twee vormen van staatsingrijpen: de *law and order*-interpretatie en de economische interpretatie. Bij de *law and order*-interpretatie wordt het FvD gecategoriseerd als een radicaal rechts-populistische partij. Bij de economische interpretatie daarentegen lijkt het FvD meer de liberale kant op te gaan. Daarnaast heeft het FvD evenveel kritiek op de elite in de private sector als de PVV. De PVV wordt gebruikt als maatstaf voor een radicaal rechts-populistische partij. Daardoor wordt het FvD ook hier als radicaal rechts-populistisch gezien. Ook heeft het FvD meer culturele dan economische parlementaire documenten, wat duidt op radicaal rechts-populisme.

Tabel 11. Resultaten van het FvD voor de vijf criteria

CRITERIA	FVD
STAATSINGRIJPEN	Sterke staat
<i>SALIENCE</i>	Cultureel
POPULISME	Dezelfde mate van kritiek op de elite als de PVV
WAARDEN	Traditioneel
ECONOMIE	Rechts (meer SGP dan SP)

Ten tweede is er gekeken naar parlementaire stemmingen. De stemmingen over culturele thema's zijn opgedeeld in twee groepen; nativisme en individuele vrijheden. Voor nativisme volgt het FvD de PVV waardoor dit gezien kan worden als radicaal rechts-

populistisch. Echter neoliberal populistische partijen kunnen ook nativistische standpunten innemen. Ook is het FvD cultureel rechts als het aankomt op stemmingen over individuele vrijheden, omdat het vaker met de SGP meestemt dan met de SP. Dit is ook een kenmerk van radicaal rechts-populisme. Tot slot is er gekeken naar economische stemmingen. Hier stemt het FvD duidelijk rechtser dan de PVV. Daarom dit als neoliberal populistisch gezien. Hierbij moet worden opgemerkt dat radicaal rechts-populistische partijen ook economisch rechts kunnen zijn.

Waar de PVV en het FvD het meest verschillen is op economische thema's (het economische criterium en de economische interpretatie van het staatsingrijpen). Dit kan worden verklaard door het verschil in electoraat; het FvD heeft een neoliberal populistisch electoraat en de PVV een radicaal rechts-populistisch electoraat (Otjes, 2020, p. 24). Het FvD zien als neoliberal populistisch zou echter niet correct zijn zoals de resultaten aangeven. Het FvD is voornamelijk een radicaal rechts-populistische partij met economisch gezien een neoliberal karakter. Daarom wordt het FvD gecategoriseerd als een radicaal rechts-populistische partij.

Voor toekomstig onderzoek heeft dit onderzoek enkele implicaties. Zo maakt dit onderzoek gebruik van de groep-gebaseerde methode van Ennsner-Jedenastik (2016). Voorafgaand aan het onderzoek werd deze methode gebruikt om partijprogramma's te analyseren. Dit onderzoek toont aan dat deze manier ook geschikt is voor parlementaire documenten en om rechts-populistische partijen te categoriseren. Daarnaast laat dit onderzoek zien dat er ruimte in het Nederlandse parlement is voor twee radicaal rechts-populistische partijen, een fenomeen dat in Europa niet vaak voorkomt (zie Tabel 2). Bovendien levert dit onderzoek een bijdrage door het FvD te categoriseren. Zoals in de inleiding is gesteld, maakt categorisatie van partijen vergelijkende politicologie mogelijk. Door de categorisatie van het FvD is het mogelijk om de partij te vergelijken met andere partijen binnen en buiten Nederland.

Er heeft een interne tweestrijd plaatsgevonden in het FvD. Naar aanleiding van antisemitische berichten in de chat van de jongerenorganisatie (JFvD) en de brief van senator Pouw-Verweij naar aanleiding van uitspraken van Thierry Baudet op een partijdiner ontstonden er twee kampen: Thierry Baudet en het partijbestuur. Er zijn twee redenen waarom dit onderzoek zich niet heeft beziggehouden met deze strijd. Ten eerste spitst dit onderzoek zich toe op de periode maart 2017 tot en met 2019. De strijd binnen de partij begon echter in november 2020, na de onderzoeksperiode. Ten tweede bestaat er een verschil in interne en externe retoriek. Wat de twee gebeurtenissen gemeen hebben is dat het gaat om (antisemitische) uitingen die gedaan zijn achter de schermen (intern). Dit is een groot verschil met wat de partij naar buiten heeft uitgedragen (extern). Het verschil in interne en externe retoriek is eerder

gezien bij naoorlogse fascistische bewegingen. Doordat de samenleving antifascistisch was, droegen fascistische partijen deze kant van de beweging zelden naar buiten uit (extern). Intern werden deze zaken wel besproken (van Donselaar, 1993). De interne en externe retoriek moeten daarom als twee verschillende aspecten van een partij worden gezien. Dit onderzoek richt zich op de externe retoriek (parlementaire documenten en parlementaire stemmingen) en laat het de interne retoriek buiten beschouwing.

Dit is tevens een limitatie van dit onderzoek. De strijd bij het FvD is een duidelijk voorbeeld dat ook interne retoriek een belangrijke rol speelt bij politieke partijen. Doordat dit onderzoek zich specifiek richt op de externe retoriek mist het de interne retoriek. Er is gekozen voor externe retoriek, omdat gekeken kan worden naar het gedrag van een partij en niet naar hoe de partij zich voorneemt te gedragen. De interne strijd heeft echter het belang van interne retoriek naar voren gebracht en dat behandelt dit onderzoek niet.

Door de interne strijd binnen het FvD lijkt ook deze partij een houdbaarheidsdatum te hebben. De Europese fractie heeft zich onafhankelijk verklaard, een derde van de zetels in de Provinciale Staten en ruim de helft van de zetels in de Eerste Kamer is niet meer in handen van de partij. Daarnaast is ook de helft van de top 10-kandidaten voor de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2020 afgehaakt (NOS, 5 december 2020). Ook is de steun bij de kiezers door onder andere deze interne strijd afgenomen. Ondanks dat het FvD een ander electoraat aanspreekt dan de PVV, is het toch de PVV die het meest profiteert van het verlies van het FvD (Peilingwijzer, 2020). De verkiezingen zijn nog een paar maanden verwijderd maar de winst die het FvD in het voorjaar leek te hebben behaald is nu aardig geslonken. Nu Baudet het leiderschap van de partij weer terug heeft gewonnen zal hij flink aan de slag moeten om het tij te keren. Op dit moment lijkt het er namelijk op dat de interne strijd het grote succes van het FvD de das om heeft gedaan.

Wanneer twee rechts-populistische partijen in het parlement zaten was dat in de meeste casussen een neoliberal populistische en een radicaal rechts-populistische partij. Met het categoriseren van het FvD als radicaal rechts-populistische partij is aangetoond dat er ruimte is voor twee radicaal rechts-populistische partijen. Hierbij moet echter worden opgemerkt dat de geschiedenis ons leert dat dit moeilijk vast te houden is. Twee radicaal rechts-populistische partijen in één parlement hebben een houdbaarheidsdatum. Zoals in Tabel 2 te zien is, heeft het zeven jaar geduurd voordat een van de twee radicaal rechts-populistische partijen in Oostenrijk haar zetel(s) in het Oostenrijkse parlement verloor. Daarna is het niet meer voorgekomen. Daarnaast lijkt het FvD aan haar eigen succes ten onder te gaan door een interne strijd. Maar is er wel zoiets als een houdbaarheid voor twee radicaal rechts-populistische partijen in één

parlement? En zo ja, waar komt deze houdbaarheid vandaan? Voor toekomstig onderzoek zou dit een interessant onderwerp zijn.

Bibliografie

- Arter, D. (2010). The breakthrough of another West European populist radical right party? The case of the True Finns. *Government and Opposition*, 45(4), 484-504.
- Bernman, S. (1997). "The life of the party". *Comparative Studies*, 30(1), 101-122.
- Betz, H.-G. (1994). *Radical Right-Wing Populist in Western Europe*. Berlin: Springer.
- Betz, H. G. (1993a). The New Politics of Resentment: Radical Right-Wing Populist Parties in Western Europe. *Comparative Politics*, 25(4), 413-427.
- Betz, H. G. (1993b). The two faces of radical right-wing populism in Western Europe. *The Review of Politics*, 663-685.
- Carter, E. (2016). Party ideology. In C. Mudde (Red.), *The Populist Radical Right* (28-67). Londen: Routledge.
- Chapel Hill Expert Survey (2020). *Ches-stats*. Geraadpleegd op 9 oktober 2020, van <https://www.chesdata.eu/ches-stats>
- Dekker, P., Hakhverdian, A., Holsteyn, J., Irwin, G., Jacobs, K., van der Kolk, H., Loeber, L., van der Meer, T., Rekker, R., Ridder, J., Schakel, W. & Wille, A. (2017). *Aanhoudend wisselvallig: Nationaal Kiezersonderzoek 2017*. Geraadpleegd op 10 oktober 2020, van <https://kennisopenbaarbestuur.nl/media/256288/aanhoudend-wisselvallig-nko-2017.pdf>
- Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen. (7 september 2020) *Ledentallen Politieke Partijen*. Geraadpleegd op, 16 september 2020, van <https://dnpp.nl/themas/leden>
- Ennsner-Jedenastik, L. (2016). A welfare state for whom? A group-based account of the Austrian Freedom Party's social policy profile. *Swiss Political Science Review*, 22(3), 409-427.
- Gerring, J. (2006). Single-Outcome Studies: A Methodological Primer. *International Sociology*, 21(5), 707-734.
- Kirscht, J. P. & Dillehay, R. C. (1967). *Dimensions of Authoritarianism: A Review of Research and Theory*. Lexington: University of Kentucky Press.
- LPF (2002). *Zakelijk met een hart*. Geraadpleegd op 2 oktober 2020, van https://www.parlement.com/9291000/d/vtk2002_vp_lpf.pdf
- Louwerse, T., Otjes, S. & van Vonno, C. (2020). *Dutch Parliamentary Behaviour Dataset Dataverse*. Geraadpleegd op 9 oktober 2020, van <https://dataverse.harvard.edu/dataverse/dutchparl>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement* 30, 607-610.

- Lucardi, P. & Voerman, G. (2002). Het gedachtegoed van Fortuyn: liberaal patriot of nationaal populist? *Samenleving en Politiek*, 9(6), 53-62.
- Mair, P. & Mudde, C. (1998). The party family and its study. *Annual Review of Political Science*, 1, 211-229.
- Minkenberg, M. (2001). The radical right in public office: Agenda-setting and policy effects. *West European Politics*, 24(4), 1-21.
- Mudde, C. (2004). The populist Zeitgeist. *Government & Opposition*, 39(3), 541-63.
- Mudde, C. (2007a) *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2007b). A Fortynist foreign policy. In P. Burrin & C. Schori Liang (Eds.), *Europe for the Europeans: The Foreign and Security Policy of the Populist Radical Right* (209-222). Aldershot: Ashgate.
- Mudde, C. (2017). Populism: An Ideational Approach. In C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, P. Ochoa Espejo & P. Ostiguy (Eds.), *The Oxford Handbook of Populism* (27-47). Oxford: Oxford University Press.
- Nexis Uni (2020). *Zoekfunctie*. Geraadpleegd op 9 oktober 2020, van <https://advance.lexis.com/bisacademicdutchnewsonlyhome?crd=29dc33ce-b772-47e7-a31f-4e6e54ac72d4&pdmfid=1516831&pdisurlapi=true>
- NOS (5 december 2020). *Baudet kan verder bij Forum voor Democratie, maar wat is er nog over?* Geraadpleegd op 5 december 2020, van <https://nos.nl/artikel/2359351-baudet-kan-verder-bij-forum-voor-democratie-maar-wat-is-er-nog-over.html>
- Otjes, S. (2019) "What is left of the radical right? The economic agenda of the Dutch Freedom Party 2006-2017" *Politics of the Low Countries*, 1(2), 81-102.
- Otjes, S. (2020). The fight on the right: what drives voting for the Dutch Freedom Party and for the Forum for Democracy? *Acta Politica*, 1-33.
- Otjes, S., Ivaldi, G., Jupskås, A. R., & Mazzoleni, O. (2018). It's not Economic Interventionism, Stupid! Reassessing the Political Economy of Radical Right-wing Populist Parties. *Swiss Political Science Review*, 24(3), 270-290.
- Otjes, S. & Louwense, T. (2015). Populists in Parliament: Comparing Left-Wing and Right-Wing Populism in the Netherlands. *Political Studies*, 63(1), 60-79.
- Otjes, S. & T. Louwense (2019). "PVV in het Parlement." In: Voerman, G. & Vossen, K. (eds.) *Wilders Gewogen. 15 jaar reuring in de Nederlandse politiek*. Amsterdam: Boom.

- Oudenampsen, M. & Mellink, B. (2019). Voorbij de controverse: het Nederlandse neoliberalisme als onderwerp van onderzoek. *B en M: Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij*, 46(2), 235-254.
- Pauwels, T. (2010). Explaining the Success of Neo-Liberal populist Parties: The Case of Lijst Dedecker in Belgium. *Political Studies*, 58(5), 1009-1029.
- Peilingwijzer (geen datum). *Laatste cijfers. Trend*. Geraadpleegd op 5 december 2020, van <https://peilingwijzer.tomlouwerse.nl/p/laatste-cijfers.html>
- PVV (19 februari 2020). *Onze boeren, onze helden!* Geraadpleegd op 10 oktober 2020, van <https://pvv.nl/36-fj-related/geert-wilders/10127-onze-boeren-onze-helden.html>
- Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of Political Ideologies*, 13(1), 95-110.
- Roberts, K. (2018). Left, Right, and the Populist Structuring of Political Competition. In C. de la Torre (Red.), *Routledge Handbook of Global Populism* (149-162). Abingdon: Routledge.
- Rooduijn, M. (2019). State of the field: How to study populism and adjacent topics? A plea for both more and less focus. *European Journal of Political Research*, 58(1), 362-372.
- Tweede Kamer (2017a). *Motie: Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor het jaar 2018*. (34775 XV, nr. 23).
- Tweede Kamer (2017b). *Motie: Vreemdelingenbeleid*. (19637 nr. 2407).
- Tweede Kamer (2018a). *Kamervragen Baudet en Hiddema*. (2018Z06381).
- Tweede Kamer (2018b). *Kamervragen De Graaf, Markuszower en Wilders*. (2018Z00022).
- Tweede Kamer (2018c). *Motie: Kabinetsformatie 2017*. (34700 nr. 59).
- Tweede Kamer (2019a). *Amendement: Wijziging van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek*. (35074 nr. 57).
- Tweede Kamer (2019b). *Kamervragen Markuszower, De Graaf en Wilders*. (2019Z10740).
- Tweede Kamer (2019c). *Motie: Gaswinning*. (33529 nr. 681).
- Tweede Kamer (2019d). *Motie: Kwaliteit van de zorg*. (31765 nr. 442).
- Tweede Kamer (2019e). *Motie: Nota over de toestand van 's Rijks Finaciën*. (35300 nr. 70).
- Van Donselaar, J. (1993). Post-War Fascism in the Netherlands. *Crime, Law and Social Change*, 19, 87-100.
- Volkskrant (geen datum). *Zoeken*. Geraadpleegd op 3 oktober 2020, van <https://www.volkskrant.nl/search>
- Weyland, K. (1999). Neoliberal populism in Latin America and Eastern Europe. *Comparative Studies*, 31(4), 379-401.

Zulianello, M. (2019). Varieties of Populist Parties and Party Systems in Europe: From State-of-the-Art to the Application of a Novel Classification Scheme to 66 Parties in 33 Countries. *Government and Opposition* 55(2), 1-21.